

POGOZDOVANJE KRASA

Danilo Lokar

Jaz sem kratko in malo ušel. Ušel sem iz Starega mesta, in ko sem se vozil že dobro uro z vlakom, sem se ozrl. Ozrl sem se, če gre kdo za mano. Nikogar ni bilo. A zgodilo se je nekaj drugega. Opazil sem samega sebe in da mi v krvi še nalahko odmeva.

Da, kako je to, če je v krvi odmev? Odmev, ki se zgublja, a še ni povsem zamrl?

Predvčerajšnjim zvečer, mrak je legel že prav na gosto, je zopet hupal avto pred našo visoko stanovanjsko kasarno — računajte, štiri-deset strank, in kakšne stranke, pod eno streho — nazadnje, ko hupanje ni jenjalo, sem se nagnil skozi okno, da vidim. Razložil sem, kako sta dva policaja peljala za roke deklico, bila je Fifi iz prvega nadstropja na desno, tista, ki je že kot majhen otrok kadila in zmeraj stikala za čiki, in nato je pritekla mati in drugi otroci in vsi so zagnali silen hrup.

»A, tukaj si, lumpa, tukaj si, lajdra!« In že so odmevali udarci dekletu po hrbtu in po glavi in kamor je priletelo.

Stali so pod napuščem, ko so gnali tak hrup, in skloniti sem se moral skozi okno prav pošteno.

Policaja sta dekle že spustila in stala kar togo ob strani.

A hrup so zganjali sedaj tudi otroci, ki so pričeli plesati okrog najdenke, in le s trudom sem razložil, kar sta policaja pol naravnost in naglas, pol po ovinkih povedala materi.

»Našli smo jo šele osmi dan vzdržnega iskanja — delale so tri ekipe — v javni hiši, a našli smo jo čisto po naključju, ker se je skrivala pod zlaganim imenom.«

Spet je zamolklo odmevalo po hrbtu in glavi in otroci, ki se je zdelo, da prav posebno uživajo ves prizor, so se sedaj prijeli za roke in se v kar širokem kolobarju zavrieli naokoli, tako da je ostala mati z dekletom in obema policajema na sredi.

»A tam je tudi niso hoteli obdržati,« je povzel sedaj drugi policaj, »ker,« je rekel, »ni še izpolnila let za tako službo in je to proti postavi.«

Medtem se je zavlekla vsa ta reč z otroki in materjo in policajema v vežo in trušč je odmeval po hodnikih vse v peto nadstropje še huje kakor zunaj pred hišo. Zdelo se je, da hoče moč razbesnelih elementov samo sebe prekositi, zakaj, ko sem se sklonil čez ograjo na ovinku na stopnišču, sem bežno ujel, da je mati vlekla dekle za kito in da je ta — tako se mi je zdelo — ugriznila napeto materino roko s tako silo do krvi, da je morala roka popustiti.

Dekle ni hotelo v stanovanje in tako se je trušč na stopnišču zavlekel še dokaj dolgo. Odpirala so se zmeraj nova stanovanjska vrata — štirideset strank pod eno streho, lahko si mislite — in prihajali so ven novi stanovalci in najemniki, da poslušajo in komentirajo naj-novejši dogodek v hiši.

»Fifi? Tista, ki je pobirala čike?«

»Tista!«

»Koliko je pa stara?«

»Nima še let! Bila je vpisana pod drugim imenom.«

»Otroci brez staršev. Ali so to starši? Slaba tovarišija. Slabi zgledi.«

»Je pa tudi v krvi. Nekaj mora tičati zmeraj v krvi.«

»Človek ne ve, koga bi sodil — otroka ali mater.«

»To so podedovani grehi, drugače ni mogoče razumeti.«

Tako gre razlaganje brez konca in kraja naprej, ponavljajo se iste fraze in besede, vidi se, gledalcem je razum nekako obtičal na mrtvem mestu, od koder ne more dalje.

Tudi dekle, ki je ležalo nekaj časa negibno pred domačim pragom, se sedaj prav počasi obrača in si oprezujoč odpira vrata v stanovanje. Postavi se na vse štiri kakor živalca in leze noter. Ni kesanje ali ponižanje ali spremenjena misel, nekaj drugega je, da se je to nedoraslo žensko bitje spreverglo v mutasto živalco in se plazi po vseh štirih po tleh.

Pa to bo prešlo, si prigovarjam, ko ležim na postelji in se še nalahko tresem, tudi srce mi nabija, prešlo bo, vendar, kako je pomembno, da je to dekle, na pol otrok, palo v tako skušnjavo in se mu je zahotelo, da se plazi po vseh štirih po tleh in se kratko in malo spremeni v živalco. Da, temu in onemu je nerodno biti človek in se mu z nevzdržno silo zahoče, da bi se obrnil navzdol.

Tisto noč nisem dolgo zaspal. Ne vem, kaj mi je bilo, ne samo utrujenost, naveličanost, zdramilo se je v meni nekaj, kar je dolgo spalo. Kakor si je onale, Fifi, zaželela navzdol, v smeri proti dihurju in jazbecu, tako sem si zaželel jaz v nasprotno smer, če le mogoče narobe kakor ona, kaj vem, kako se temu pravi, pa bodi, ne vem,

oblakom naproti, bisernim vodam v hladilnih studencih v planinah, krošnjam klijočih in cvetočih dreves naproti.

To je bilo, kar mi ni dalo zaspati. Nekaj novega je začelo v meni poganjati.

Saj v tej hiši je bil vsak dan trušč. In od tega trušča sem obolel. Rana se je pritaknila k rani in nazadnje sem bil ves kar sama rana, kamor sem se pogledal in dotaknil.

Ko bi mogel, ko bi le znal izginiti, zgubiti se, pocvreti jo — toda kam?

Saj v mehanični delavnici, kjer sem bil zaposlen že več let, je bilo vse prav. Zaslužil sem kar pošteno, za nekatera dela so iskali prav mene, vedel sem, težko jim bo po meni, če grem, tega stroja, tega vijaka, teh rezkalnih priprav nima nihče tako v oblasti kakor jaz, in vendar —.

»Kje je Franc? Počakajte, da pride Franc! Kaj je rekel Franc? Ali bo lahko napravil Franc?« Franc sem. Franc tja, bila je velika, živa delavnica in jaz nisem bil med zadnjimi, nikakor ne.

Toda postajal sem grd. Čutil sem to na licu, tudi na rokah in na hrbtu sem čutil, da mi pušča znamenja, neke pege, ki, če se bo zavleklo predolgo, se ne bodo dale več izbrisati.

Grd pa postajaš zato, sem si rekel, ker vdirajo vsak dan ti kriki v tvoji stanovanjski hiši vate, vdirajo kletve, vdirajo joki in stoki, vdirajo rotenja in vse to pušča v tebi sled, Franc, kakor sesedek, drožje na dnu mošta, ki se ni še obrisal.

Spomnil sem se na Simeono. Ne spomnil, kar se reče, biti mi je morala v krvi, tega sem se spomnil kasneje, in ona je v meni kratko in malo vstala. Pojavila se je, kakor rečejo.

Simeona je včasih prihajala v mesto, enkrat, dvakrat na leto, ne vem, po kakšnih opravkih, nič posebnega ni moglo biti, morda je prišla pogledat, ali je morje nemirno in — spomnil sem se — Simeona je prinesla vsakikrat svež zrak s sabo. Takole v kamri je zadišalo po borih, po kraški goličavi, ki vleče čeznjo lahka sapa proti zalivu. Simeona je prenevedasto gledala okoli sebe, in komaj sem jo kaj vprašal, že, sem videl, je mislila na odhod. Bilo je, kakor da je pomotoma zašla v mesto. Mene je duh po borovcih, ki ga je prinesla v izbo, prikoval na stol, veliko govoriti nisem mogel, a postajal sem zamišljen.

Zakaj si pa prišla? bi bil malone bleknil, a vendar mi je položil angel varuh svojo dlan na usta in obmolknil sem.

Simeone sem se tedaj spomnil in celo njenih besed sem se domislil, ko je tako zadišalo po kamri v petem nadstropju po borovcih.

»Zakaj pa nikoli nič ven ne prideš? Lahko bi zunaj tudi ostal.«
Prav tako je rekla.

Ustavil sem se pri besedi ostal, da, tako je rekla in dobro mi je bilo.

Spodaj v ladjedelnici je enakomerno udarjalo težko kladivo in zvok podmolkljih udarcev je prihajal skozi nočno tišino do mene. Ker je udarjalo v taktu, me ni nič motilo, bil sem tega vajen iz delavnice, živci so mi kakor nekako odreveneli in spominjal sem se z otročjim veseljem tega, kar je Simeona rekla, in se tako razveselil, da mi je odleglo.

Pričel sem v mislih urejati neke stvari in videl, da se bo dalo napraviti. Delavnica, vlak Simeona, pomlad, vse se mi je pričelo v polsnu mešati in vrteti in, da nisem vedel kdaj, sem zaspal.

Toda v vlaku je res prišlo za mano. Ne takrat, ko sem se prvič ozrl, pozneje. Nekdo je pred mano ponavljal in vpil:

»Pojutrišnjem je prvega, prvega v mesecu, moraš mi dati, jaz moram imeti — .«

Prvega! je rekel, in takrat je prišlo iz Starega mesta za mano.

Ženska je preslonela tri noči pri oknu. Čakala je moža, ker je poznala njegovo šibkost, ko je dobil na prvega plačo. Zapeljalo ga je in izgubil se je po gostilnah. Navadno je prišel domov proti jutru in strašno robantil. Razbijal je, po stopnicah gredoč, tudi po vratih drugih strank, se zaustavljaj in kričal. Ljudje so se dramili, vstajali v srajcah in bili od sile nasajeni. Pa niso prijemali njega, — šema je šema! — prijemali so njo. In zato je preslonela prvi dan v mesecu vso noč na oknu, da bi ga prestregla, ko se bo bližal hiši, ko bo začula krik in mu pohitela naproti. Pa ni bilo navadno nič, ker je od utrujenosti prej zaspala. In ko je prav trdno spala, podložila si je blazine, takrat je z jutrom prišel in vzdignil vso hišo pokonci. To veliko gnezdo je zagomazelo. A ona se je zbudila, ko so jo dramili drugi in tako je bila njena daritev vržena v veter, vržena na smetišče. Premagala jo je utrujenost bolj duše kakor telesa in prespala je tako rekoč samo sebe.

Vpitje pijanca se je bližalo in kmalu je odmevalo tudi zamolklo bobnenje vrat, na katera je nabijal. Vpitje pijancev razgrajačev je menda po vsem svetu enako, ampak v Starem mestu ima posebno melodijo, posebno kadenco, v mozeg gre in potrže ti bobnič v ušesih. Zato se ga človek boji. Tudi ona se ga je bala in morda še ta ali oni v hiši. Pa prišlo je vseeno in trgalo ušesa in cefralo mozeg.

Najteže je bilo spraviti pijanca od hišnih vrat v stanovanje. Zaustavljaj se je pred tujimi hišnimi vrati in rohnel.

»Kdo bo mene? Kdo bo koga? Ti — ti — ti?!«

Slo je brez konca in konca bi morda sploh ne bilo, da se ni nazadnje par najmočnejših v hiši odločilo in ga zgrabilo in odneslo. Sedaj je bilo že vsak mesec tako. Odnegli so ga naravnost v posteljo, kjer je še dokaj časa mencoritil, a pri zaprtih vratih in oknih ni bilo hrumenje v hiši tako bučno.

Tako je tedaj zaradi prvega, besede, ki jo je kar tjavdan izrekel delavec v vlaku, ko sem se vozil na Kras, iztegnilo Staro mesto svoje kremplje za mano in me malone povleklo spet, od koder sem prihajal. A podoba je bila vendarle zaključena, jaz sem se bil pred njo že davno zaprl in vlak je pihal, puhal — kakor v zmagoslavju naprej.

Le dalje! sem se oziral tudi sam in ponovil:

Le naprej!

Poživljalo me je.

Že so me na obzorju na zapadu pozdravile velike črne plahte, spominjal sem se jih, borovci. Nebo nad njimi je bilo sila prozorno in tako sem razločil vse bolje. Tudi gmajne naokoli so dobivale vse prijaznejše lince, zrl sem za dolgimi suhimi zidovi čez planjavo, kako so se lepo križali, in v zavest mi je prihajalo že prav razločno:

»Viš ga no, čudaka, pomlad, ali ne razumeš, tu zunaj na planjavo prihaja sonce!«

Počasi sem doumel klic daljave, klic črne plahte na obzorju, pozabljal na nekaj, kar je ostajalo za mano, in se dokopaval do tega novega, kar se je bližalo.

Korakal sem kakor otrok, ki teče za metuljem, puščal vasi na desni, na levi za sabo, korakal skozi hoste črnega borovja, stopal ponevedoma, kakor de te za kačjim pastirjem, zadel sem, ko sem prišel ven, na veliko družino, širok oblak dišečih šmarnic in se ustavil. Nalahko se je v zvončastih cvetičih zganilo, kakor da me pozdravlja, in tudi v meni je odgovorilo.

Tako je to tedaj, sem rekel, prav tega sem čakal. Saj, pomlad, zgodnja. In nežna sapica se je vračala.

Simeone pa ni bilo doma. Preždel sem dan pri sosedu in pravili so mi, da odhaja zgodaj in se vrača kasno.

Lepa je ta, sem preudarjal, pa ne da bi morda —. Potem pa kar z bogom.

Pa ni bilo nič takega.

Ko sva stopila v hišo, stanovala je zunaj vasi, je sedla, se zazrla vame in rekla:

»Moram pogledati, če si res ti. Si in nisi, malo si samemu sebi podoben. Skoraj ne morem verjeti.«

Ko se je zastrmela, je bila silno vesela in nato sem menil, medtem ko sem jo bistro pogledal:

»Pa saj si moja strnička, ali ne?«

Pripovedovala je na moč živo, kako vstaja s prvim zorom in gre s tovarišijo uro daleč čez hrib. To je pa nad veliko dolgo dolino. Tam se porazdele v skupinah po petnajst in po policah pogozdujejo.

»Kaj je to?« sem vprašal nehote, čisto od rok mi je bila ta beseda. Samemu sebi sem se čudil, v kakšni zagati sem. Samo železo in jeklo mi je bilo zmeraj po rokah in v glavi in francoski ključi in rašpe in klešče in pile in primeži — a kaj je to? Otroka so me dali v mesto v delavnico k mehaniku, in dasi sem bil rojen v majčkenem zaselku, sem vendar nase in na vse pozabil. In sedaj, kakor da se moja duša nečesa, kar je nekdaj dobro vedela in poznala, ne more spomniti. Tako sem se samemu sebi začudil in utihnil. Nov pojem me je kar razorožil.

Simeona pa je govorila dalje, kako stopa krdelce petnajstih v vrsti navzdol proti dolini z veliko reko, v vrsti »kakor vojaki v strelih«, poldrugi meter vsaksebi in koplje jame, pa ne preglboke, ne preširoke, takole da bi človek lagodno sedel vanje. »Ko bom prišli hribu čisto do dna, se povrnemo na vrh. V vsako jamo pride mlad borovček in lepo mu zemljico zatlačimo in ga na vrhu obložimo s kamenjem, to je zaradi vlage in drugega. In potle? Smo flikali kotle!«

Simeona se je tako pristrčno, tako radodarno in na široko zasmejala, da me je kar prevzelo. Pri tem je široko zazijala, tudi temu sem se čudil, in pokazala bele zobe do kraja. Njen smeh je kakor dejanje zase, sem bežno pomislil. Imela je velike, črne, odprte oči, pravičen nos in sila zvonek glas. Ko se je takole prijetno razklepetala, bi bil prav pomislil, da poganja majhen zvonček in vsenaokoli po prostoru se razlega lepo svetlo klenkanje. Rasti je bila srednje, ali čuda lahko kakor pero, vzmet je navadno skočila. Ko se je do dna izsmejala, se je pomirila in rekla modro, kakor poučuje mati otroka:

»Lep borov gaj bo to, hosta, srne se bodo pasle notri in fazani, kakor tam za veliko cesto.« In je pokazala proti vzhodu.

Počasi, korak za korakom se je moja duša vračala — razumel sem — v kraje detinstva, dvajset let nazaj. Vse to, kar je Simeona živela, je bila pozabila, desetletji sta bili zabrisali strugo, zasuli jo s prodom in peskom in, resnično, nisem je mogel prepoznati, tudi ne, kod je tekla. Prisluhnil sem pozabljeni melodiji. Simeona je nežno udarila na pozabljeno struno in struna je odgovorila. Odgovorila ni močno in razločno, ne, komaj toliko, da sem vedel, struna je tu, še je tu. Nasmehnil bi se bil ob tem, pa moja začudenost je bila prevelika. Moji možgani kakor da so imeli vse prekate zasute in zatrpane z

drugimi rečmi in nežna melodija ni mogla nikjer noter. Nikjer ni bilo zanjo prostora.

Tako je bilo prvi večer. Zelo me je prizadelo, toda ne z bolečino, ki se je človek boji, napolnilo me je na pol veselim čustvom, ki sem se mu čudil, ker ga nisem bil vajen. Bilo je tako novo.

Simeone si nisem upal preveč gledati, in ko se je tudi ona zazrla vame, sem povetil kakor otrok oči. Ugibala sva, kako bi se razmestila, in se oba v zadregi smehljala. Videl sem, da ji trda prede in ne ve, kako bi.

»Ti boš spal zgoraj,« je rekla, toda pri priči se je premislila in rekla dosti bolj odločno:

»Ne, ne, spodaj, kaj pravim, ti boš spal spodaj in jaz zgoraj!« Kaj je pravzaprav mislila? Nisem mogel uganiti do kraja. Bilo je, kakor da jo uravnava šele izgovorjena beseda na pravo pot.

Še parkrat je zmajala z glavo in videl sem, da ji nekaj meni neznanega nagaja. Ali ji je hodilo na pot zaradi ljudi? Kaj bodo rekli? Zaradi mene? To me je malce vznemirilo. Malo z besedo, malo s kretnjo, malo je še s pogledom oprezovala, pa vendar ravnala, kakor da je do kraja odločena in ve, kaj dela. In tako nisva več menjala.

Ležal sem tedaj v kotu spodaj, Simeona je na kamri zgoraj včasih v snu nalahko zasmrčala, tako kakor zabrenči osa, jaz pa sem se v temi nasmehnil, ker se mi je v nočni tišini zdelo, da plava Simeona nekam daleč. Tema naokoli in tudi zunaj se mi je napolnila z nekim veselim ugodjem, ki mi je bilo doslej tuje, a ki me je vendarle zamikalo. Poln pričakovanja sem se mu vdal in počakal, kam me popelje.

Simeona mi je puščala zajtrk, kosilo in vse, kar bi potreboval, in se odpravila s tankim zorom popolnoma neslišno. Mislím, da je tihotapila bosa. Kdaj je priprla vrata? Potem sem kasno in sila leno vstajal, (v ambulanti so mi zabičali: počivati!) in se razgledoval, ves dan sem se razgledoval — toda nad čem le? Samemu sebi sem se čudil.

Ijudje so bili vsi zunaj na polju, pomladnje sonce se je zmagovito vzpenjalo in stal sem, okrevaajoči bolnik, pri strani in gledal. Lezli so za plugom, ki se je, ko so ga na ozarrah privzdigovali, zabliskal v svetlobi, pokali so z bičem in korakali ob voleh, ki so vzdržema vlekli, ves dan je bilo na polju pod vasjo prav živo in trudoma sem se spominjal, da sem nekdaj tudi sam tako stopal po brazdah in pokal s kratko nasajenim bičem. Kdaj je to bilo?

Mene je gledanje prevzelo in bilo mi je, kakor da sem sam zraven, da pokam z bičem, da ravnam z lemežem. Seveda, neki posebni zrak je vlekkel od morja skozi borove gaje in stopilo mi je kakor v kri.

Bil sem malce omamljen, pijan. Ali je storila to samo pomlad? Prišlo je vse obenem nadme, no, kratko in malo več stvari.

Simeona se je vračala z nočjo, toda ni bilo veliko besedi ž njo, bila je trudna. Videl sem, da je vsa prevetrena od zrakov na policah in obžgana od zgodnjega sonca, pa tudi od prsti izdelana, kakor bi se bila malo s prstjo spoprijela. Vse to je dihala vame iz njene podobe, kakor rastlina je kmalu povescila glavo in zadremala. Izživela se je tam zunaj. Všeč mi je bila celo njena utrujenost, zakaj kazala je na njeno polno izživljanje in na elemente, s katerimi je ves čas dihala. Zrak, sonce, veter, prst in daljava čez dolino do daljnih hribov in še dalj. Vse to je prinašala s sabo, ko je prihajala zvečer utrujena, in počasi sem jel razumevati, da prinaša pravzaprav veliko.

To je trajalo več tednov in opazil sem, da vdirajo nove prvine vame. Ali kaj je bilo? Sonce, zrak, prst, oblaki, hm, postajal sem mirnejši, zdelo se mi je, da laže razmišljam o vsem in, kar je glavno, strah — ali je bila zgolj malodušnost? — je popuščal.

Postajal sem nekako krepkejši, čvrstejši, pa ne vem, ali je bila to duša ali je bilo telo, ki se je vendarle postavljalo pokonci. Kaj pa, bil sem še mlad, to sem vedel, in bilo je v meni nekaj soka, ki se je dal prečistiti.

Ko sem strmel predse, sem čutil, kako visi njen pogled na meni. Vzdignil sem glavo in vprašal z očmi:

»Kaj me tako gledaš?«

Toda ona mi je odgovorila glasno:

»Mislila sem, ali si zdrav.«

Zdrzil sem se. Najprej sem se uplašil, ker nisem vedel, kaj to pomeni. Pa kmalu me je zalila toplota in zdelo se mi je dobro tako.

»Ona je mislila nate,« sem si rekel. »V mestu ni mislil nihče. Ona se je ustavila pri tebi.«

Nekega večera pravi Simeona:

»Ti bi lahko šel namesto mene pogozdovat, jaz bi pa kuhala.«

Obstal sem z odprtimi usti, skoro prestrašil sem se, prvi hip nisem vedel, kako bi odgovoril, ko sem se ovedel, sem videl, da je Simeona že kinknila z glavo, da je bila že tam, izmučenost jo je premagala. Ali je bila zgolj enoličnost? Človek včasih razbira, pa ne ve, kje bi prišel do kraja.

Ali vedel sem, da je strnička od onih ljudi, ki ne samo vnaprej premislijo, temveč vnaprej uživajo, kar bodo nasnovali in izpeljali. Tako se mi je od kraja zdelo, da je ženska vnaprej izdelala urnik, pa tudi vse ostalo se ji je moralo kazati prav smiselno, kar je naravnala.

In nekega jutra, ko so dekleta poškrabljala po oknicah, bilo je ob prvem svitu, in poklicala: Simka! Simal! je prišla strnička po prstih k meni, prebudila me je in rekla:

»Zdaj pa kar, zdaj pa le, vstani, tovarišice čakajo, precej boste šli.«

Tako sem se skoro opotekel v hladni jutrnji zrak in koj opazil, da me je sprejel v grmovju in drevju ptičji zbor, ki je s prešernimi pesmimi oznanjal prihod bližajočega se sonca. Vsenaokoli se je križalo čivkanje in petje, kakor da je prav zame naročeno.

In začelo se je. Jutra so bila vseskozi blagoslovljena, ko smo se razvrstili po polici in pričeli z delom. Na kraju vrste na desni sta se sklanjala Srečko in Cvetka, bila sta rosna in mlada kakor to jutro naokoli in prav onadva sta prišla prvi dan pome in ostala sta mi zvesta tudi zanaprej.

To se pravi, bila sta zvesta drug drugemu bolj ko vsem stvarim na svetu in jaz sem prišel zraven takole po golem naključju. Pa to ni bilo poglavitno, zvestoba, poglavitno je bilo, da sta bila mlada in tudi to ne, čez vse je šlo, da sta se rada igrala. Ni bilo otročje igračkanje, ne, bilo je zaradi tega, da sta se drug drugemu podajala, razodevala. To je bilo kakor namesto pisma in mnogih drugih stvari.

Srečko je sedel v jamo, da je morala naprej mimo njega in je zgubila, zamešala vrstni red, ali pa, ko je šla po sadiko, ji jo je že zataknil v jamico in obsul, in ko se je vrnila, je ugibala, ali se je uračunala ali kaj. Vseskozi sta si tako ljubeznivo nagajala, in kadar sta se naveličala, sta podmolklo pela. On je vzel glas prav nizko, ona pa visoko in velikokrat sem se moral ozreti in prisluhniti. Poznala sta veliko napevov in sem se čudil, kje sta jih jemala.

Sadike so bile drobne, vlažne in čisto mehke, kakor da se ne morejo vdati v usodo, da bi živele izven rodne prsti, kjer so prvič pognale. Cvetka jih je prinašala na razprti dlani, tako da niso lasovite korenike visele navzdol in je še rdeča prst malce visela na njih, in jih scela z dlanjo ugreznila v zrahljano zemljo, ki je bila pripravljena. Ko je čutila, da je korenika notri na varnem, je previdno izvlekla prazno dlan in potrepkala zemljo po vrhu, kakor da je živa stvar in zamore občutiti mehko njene dlani. Nato je udarila krepkeje in prst zatlačila. Položila je par ploskih skrlic po vrhu in se ozrla na desno.

Njene oči so bile rjave, tople; ko je sijalo sonce vanje, se je zdelo, da je topljeno zlato na dnu teh rjavih oči. Tudi iz njih je sijalo kakor iz sonca in občutil si to, če si gledal v poševni luči vanje.

Fant in dekle sta delala družno. Veliko kretenj in gibov je njemu manjkalo, ni jih poznal, in ko jih je videl pri dekletu, se je tega

navzel in jo posnemal. Zdelo se mu je kar dobro in varno, da dela po njeni podobi, in prenašal je nežne sadike s tankimi korenikami vodoravno na dlani in jih ugrezal v rdečo, prhlo zemljo, ki jo je Cvetka zrahljala. Pomikala sta se v vrsti in stala zmeraj na kraju, tako da sta se čutila, pa čeprav sta stala v vrsti, kakor da sta na nekem mestu sama.

Skupin po petnajst nasajevalcev je bilo več in so delali v vrstah, ki so stale v različnih višinah.

Pa je Srečko na mestu obstal in rekel:

»Te poskusne, prve kulture s črnim borom so odveč. Raje bi začeli kar s pravim nasadom, ne s pripravo zanj. Raje bi sadili oreh, kostanj ali kavkaško jelko, cedro, to bi bilo nekaj.«

Vsi so vzdignili glave in vrsta se je vzravnila pokonci.

Moški na drugem kraju je rekel pikro:

»Na katerem zelniku je pobral pa to učenost?!«

Ženska zraven mu je odgovorila:

»To ima iz bukev, bukve bere!«

Nato se je glasno zasmejala.

In vrsta se je spet sklonila, in ko je Srečko končal, je bilo vseh štirinajst hrbtov že lepo upognjenih, kakor da govori v zrak in ga nihče ne poslušajo. •

Le moški na kraju, ki je imel Srečka v mislih, je pozneje menil:

»Kakor da mu je pri delu dolgčas. Saj ima dekle pri sebi.«

Toda govoril je bolj zase, nihče se ni ozrl, dasi so vsi poslušali, in vrsta se je počasi pomikala proti zapadu, proti Volkovnjaku.

Pa Srečko se ni dal kar tako, spet je postal in iztegnil roko kakor pravi govornik:

»Duglazijo bi morali saditi, v mesečniku piše, da je boljša od smreke.«

Nekateri so pogledali, prisluhnili, drugi pa šarili z rokami dalje.

»Eh, ti duglazija,« je rekel ostro moški na kraju, »na punco bi gledal, na dekle!«

Nekdo v sredi vrste se je pa sedaj res glasno zasmegal.

»Saj jo gleda, še preveč,« je reklo dekle, ki je ves čas molčalo in bi nihče ne bil mislil, da je tudi zraven, a je gledalo z grenko zavistjo in nemirno skrbjo na mladi par in se je prav s temi besedami do kraja izdalo. A pripognilo se je nato globlje k zemlji, kakor da se hoče skriti, in tudi Cvetka se je pripognila do tal. Delo je teklo spet brez besed, samo koraki in gibi iztegnjenih rok so bili vidni.

Strnička me je zvečer pazljivo spraševala, kako smo delali.

Sklonil sem se prednjo in pomešal z rokami, kakor da blodim po zrahljani prsti.

Bledo se je nasmehnila in rekla:

»Ali ste položili kamenje na vrh korenika?«

Tudi jaz sem se nasmehnil in prikimal. Pomislil sem:

»Podobno je, da bi rada sadila kar z mano vštric.«

Simeona pa je gospodinjala. Čisto nova se mi je zdela, tudi oblačila se je drugače, bolj pisano in živo, tudi bolj skrbno, česala se je drugače, vse bolj gladko, in — čudno se mi je zdelo — zrak poleg nje je bil odišavljen. Nisem verjel samemu sebi, zato sem vstal, se pretegnil, kakor da nič ni, nalahko zazehnil ter stopil okoli hiše in še enkrat in še enkrat. Ko sem se vrnil v kuhinjo, sem pa vedel za trdno:

»Da.« sem si rekel, »je, je!«

Na pol me je zaskrbelo, na pol sem bil vesel.

Spet je stopalo nekaj novega predme, nekaj čisto drugačnega kakor doslej. Ne, z ženskami pa res nisem imel velikih izkušenj. In Simeona je bila moja strnička. In ko sva bila otroka, sva se igrala skupaj, ona je jahala na mojem hrbtu, mahala in žvižgala z vitko leskovko in vpila vsa zasopla:

»Hi — hot! Hi — hot, plavec!«

Neke noči pa se je zgodilo nekaj čudnega.

Slišal sem, ko sem se prebudil, korake bosih nog, ki so tihotapili okoli moje postelje.

»Kdo je?« sem zavpil, da bi prestrašil tatu, in se pognal pokonci, da prižgem lučko.

»Ah, nič, nič!« je rekla Simka zadihano — ali je bila v zadregi? — in že hitela po stopnicah v prvo nadstropje, od koder je bila prišla.

»Nič, nič!« je ponavljala in komaj sem utegnil ujeti z očmi rob njene pisane srajce, ko se je vzpenjala kvišku.

»Zdelo se mi je, da ne spiš. Hotela sem le vedeti, če si zasnul. Slišala sem, kako si prej kriknil, hude sanje so morale biti. Ali nisi še pozabil, mislim, ali si se spet vrnil v mesto, v Staro mesto? Ali pa te je morda poklicalo, opomnilo?«

»Poklicalo? Opomnilo?« sem s trudom lovil nit njenih besedi in prizadevanj.

Tisto noč sva se dolgo pogovarjala. Klepetala sva takole na daljavo, skozi odprta vrata, ona zgoraj, jaz spodaj. Pa sva si bila vendar bliže kot le kdaj. V temi ima beseda drugo moč. Vse je prišlo na vrsto — štirideset strank v veliki kasarniški hiši — njih muhe, njih trpljenja,

njih blazenja. Polno sladkosti je bilo v tistem nočnem dvogovoru, in česar prej nisem poznal, tisto noč sem občutil, na varnem sem bil.

Naslednje jutro se mi je zdela Simeona bolj zamišljena kakor po navadi, večkrat sem se moral ozreti nanjo.

Sploh sta se vlogi zamenjali.

Prišel sem bil, da se pozdravim, zdaj pa delam v vrsti kakor vojak, ona je službo pustila in le kuha in se češe, kakor da se življenje postavlja na glavo in noče stati več na nogah.

Zdelo se mi je, da prvič razmišljam o ženski, in bridek spomin mi je prišel pred oči.

Bilo je v Starem mestu, bilo je v tisti stanovanjski kasarni, kjer je živelo štirideset strank pod eno streho, bilo je v petem nadstropju in bili so moji sosede.

Žena je imela pet otrok in bila je še dokaj brhka in vsakokrat, ko sva se na stopnicah ali pred vrati srečala, sva se drug drugemu prijazno nasmehnila. Nič več. Jaz sem jo rad pogledal zaradi njenih mogočnih črnih kit.

»Kake vrvi,« sem pomislil, »spletene na temenu — ladjo bi pritrdil z njimi.«

Čudovito so se bleščale tiste črne kite in moral sem misliti nanje. Toda vedel sem, da jo njen mož zanemarja, vedel, da se njen mož vlačí z drugimi in da se ona čuti ponižano, zapostavljeno. Včasih se mi je zdelo, da ji ta trpka bolečina daje neko lepoto v oči, na lice, zdelo se mi je, da je neka vesoljna vdanost v tem pogledu, in nehote sem se moral zamisliti nad usodo te ženske.

Prav to ponižanje mi jo je približalo, nisem razumel, zakaj. Videl sem, da išče njen pogled opore in zaslonbe, a to ni odločilo. Bilo je nekaj obče človeškega za vsem tem, zapuščena žena, sem pomislil, in še kup otrok — in vse to je zapuščeno? Pa kdo je to tako uravnal? Ali je to človeška volja in muhavost ali zgolj zakon narave? Zakon o nasičenosti in samovoljni izbirljivosti?

Zdelo se mi je, da bi ženski prišlo na pomoč, če bi bila sila velika. Zdelo se mi je, da bi se svojemu nagnjenju ne mogel postaviti v bran, povleklo bi me za sabo.

Toda ženska se je zavila v molk in samoto kakor v železen oklep. Zdelo se mi je, da je postala docela brezosebna in da vidim le še species, vrsto samke pred sabo, ki je opravila svojo prirodno nalogo do kraja in sedaj le počiva. Ali res počiva?

V tem molku je bil strm ponos in zdelo se mi je včasih, ko je šla po stopnicah mimo, da je dahnilo z ledeno sapo vame.

Da, ponos in molk in le pogled se je včasih izdal. »Boj se življenja!« je govoril. Oko je bilo nalahko priprto, a iz dna je prihajal neki vzvišeni mir, ki je govoril:

»Ne veste, nihče ne ve, in nikoli ne boste zvedeli!«

Vsakokrat se mi je nasmehnila z enakim mirom in vsakokrat sem občutil, kako je dahnilo vame:

»Ne veste, nikoli ne boste zvedeli!«

Nekega dne je pripeljal mož svojo ljubico kar v hišo, posadil jo je za mizo, vesela frklja se je smejala in rezgetala, kakor da ji kolesce manjka, in moški je rekel:

»To je moja prijateljica in želim, da jo vsi spoštujete in ljubite, kakor jo cenim sam.«

Žena je prebledela, potem ji je planil ogenj v lica, nobene besede ni mogla spraviti iz sebe, le hitro se je oblačila in skoro neopazno izginila na ulico. Večji dve deklici sta se tudi poizgubili za materjo in tako je šel prvi večer, prvi vdor mimo z ostrejšo, globljo bolečino, a brez šuma, krika in besed.

Tako se je začelo, tako se je nadaljevalo in velikokrat, ko je nastal prenehljaj in je žena v sebi rano malce zagladila, se je spet prismejala mlada glasna frklja k družinski mizi in mož je spregovoril:

»Želim, da je moja prijateljica postrežena z vsem, da dobi toplo in sladko hrano, in če treba, tudi posteljo.«

Trije manjši otroci, ki so ostali doma, so res prinašali in odnašali sklede z mize.

Tako se je greh v stanovanju ustanovil in tu tudi prebival, kadar se mu je poljubilo. In poljubilo se mu je večkrat, zmeraj takrat, kadar se je zapuščena žena za las, za hip, za oddih pomirila. Takrat je udarilo z vso silo znova po nji. Zamajala se je kakor drevo, ki stoji še pokonci, a ne veš, kako dolgo bo stalo, ker je nasekano. Srečavala sva se na stopnicah in videl sem, ko sem ji prišel za hrbtom, da se je oprijemala, se naslanjala na zid in da ni bila v koraku trdna.

Na to vzvišeno mučenico, na to svetlo trpinko v petem nadstropju hiše v Starem mestu, kjer sem prej živel, sem se spomnil, ko je pričela Simeonka odišavljena skakati okoli mene, ko mi je postiljala snežno bele ponjave, ki so dišale po bražilki in po sivki, in mi je prinašala jedila na mizo, ki so se prijetno kadila in se topila v ustih.

»Žena,« sem mislil, »kaj je to — žena?!«

Videl sem, da stojim pred velikim vprašanjem, pred zaprtimi vrati in da ne morem ne naprej ne nazaj. In sem se zamislil.

Stal sem pred skrivnostjo, to sem nekako razumel, in da me je ona ustavila, pribila na mesto, to sem videl. Da, zame je bilo to zavito

v meglo, v neke tančice, skozi katere je sijala luč. In nisem vedel, ko sem obstal, kako bi se približal.

»Od katere strani bi bilo laže?« sem pomislil. Prestopal sem se pa le na mestu.

Toda nekega večera sem poskočil, ko sem zlezal v posteljo — ali sem se pognal do stropa? Ali je bila kača med ponjavami, da je tako bridko zazeblo? Sam nisem razumel.

Vrgel sem odejo daleč od sebe in pri nogah mi je zacvel poln vrt divjih hiacintov in rumenih narcisov naproti.

Tako glasno in sladko sem se zasmejal, da je odmevalo po vsej hiši, in stekel gor v kamro. Pa je ni bilo.

Kam se je skrila? sem ugibal.

Takrat je planila izza vrat in zdrvela po stopnicah kakor veverica.

Stekel sem za njo, da jo primem za ušesa, pa kje je že bila Simka.

Naslednje dneve sva se glasno smejala, ko sva se pogledala, veselo je odmevalo po suhoti.

»Ali bi jih bila mogla pustiti na mizici pri postelji, kakor sem najprej storila?« je rekla in me debelo pogledala s tistimi velikimi, odprtimi očmi. »Ne bi mogla. Pa tudi dišalo je tako strupeno. In tako sem ugibala in uganila in sam si videl.«

Oči so ji bile še večje, še bolj odprte in kazala je bele zobe v lepi vrsti.

Bila je dragocena, uganil sem jo.

Takrat, spomladansko pogozdovanje smo nekako končali, sem začel hoditi na lov. V početku sem hodil v družbi, videl sem, kako to gre in kam hodijo. Da, po malem sem se le razgledal. Hodili smo v borove gozdove, ki ležijo vsi na južni strani hribov, da varujejo Kras pred burjo. Razgledal sem se tam naokoli in kmalu spoznal, da je to vse skupaj velika reč. Kaj pravim? Začel sem odkrivati naravo, začel s to veliko skrivnostjo in spoznaval vsak dan bolj živo, da je človek zajet v tem krogu, da je njen del, morda najlepši del, za trdno pa njen najdragocenejši.

Ali ni Simka, ki me je prva učila, kako se pogozduje, kako se zatakne korenika, da se prime, kako se rahlja in potem zasipa ruša, tudi del skrivnosti, del teh goščav? Med debli, v polmraku sem že večkrat uzrl njene razprte radovedne oči.

Tako sem mislil.

In kakšen del in kakšna skrivnostnica?! mi je odgovorilo — ali ne vidiš?

Da, zlivalo se je v eno, zaokrožilo se, se zajelo kakor v kolobar.

Kmalu sem se odtrgal od lovske družbe, to me je samo motilo. Poznal sem sedaj njihove navade in kam hodijo, kje so njihove smeri. In ubral sem jo v nasprotno stran, da sem bil sam. Ker če hočeš biti s skrivnostnico iz oči v oči, kaj ne bi dal, da te nihče ne moti? Tako je tudi bilo.

Res je, da sem vzel včasih puško s sabo. Ali to je bilo bolj zaradi peska v oči. Nisem maral, da bi kdorsibodi prisluškoval mojim razgovorom. Vidijo te, kako korakaš, si popravljaš pas na rami, pa si mislijo:

Aha, že vemo!

Toda ko sem bil zunaj, sem pozabil na vse take in podobne marnje.

Včasih se je zgodilo, da sem v zamišljenosti in sanjarjenju preždel ves dan v visoki rogovili starega hrasta, ki je ostal iz davnine med mladimi, črnimi borovci. Bil sem, kakor pravijo lovci, na čakežu.

Ko sem zjutraj prišel, je še pobliskavala rosa spodaj na jasi v prvem soncu, in zvečer, ko sem se vzdignil, je že nalegala večerna, in stoprv takrat sem se ovedel, kako sem se za dne oziral visoko proti nebu in zrl na sonce, na pot, po kateri se je vozilo vsak dan, visoko je bil tedaj razpet nebeški lok.

Včasih je prebegnila jaso veverica, opletala je tako šegavo s košatim repom kakor oblak in zavijala s smrčkom, kakor da mi ima res nekaj povedati. Kakor je nepričakovano prišla, tako jo je nepričakovano vzelo. V daljavi sem uzrl, kako je skočila z veje na vejo in se prevesila, a že poglala.

Kasno, tik pred mrakom se je pripasel srnjak. Ni bil sam. Pripeljal je s sabo družino, dve srni in dva mladiča. A stopal je prvi in stopal kakor vitez po svojem dvoru, lahkonog. Zvračal je glavo na desno in na levo zelo mirno, kakor češ:

Saj smo doma!

Gledal sem mu v razumne, mirne, črne oči in se spomnil:

»Kje si že srečal ta pogled?«

Zdelo se mi je, da je sedela Simka meni nasproti in se strmo zazrla vame.

Nisem mogel treniti, tudi dahnti nisem mogel, vsa kolesca so se v meni obenem ustavila. V teh hipih sem šele oslutil razsežnost teh stvari.

Družina se je pasla na jasi mirno, zdelo se mi je, da se je pripeljala na oblaku in zdaj se vozi oblak tihceno mimo mene. Mulila je enakomerno že ohlajeno travo in stopala v vrsti, kakor je prišla, srnjak s srčkanimi rožički spredaj, nato obe materi in dva mladiča zadaj. Bil je pač red v družini.

Samček in dve ženki! sem pomislil.

Potem me je zagrnila noč. Skozi gosto vejevje sem še opazil, kako se je ohlajal rob zlatordeče razbeljenega oblaka nad morjem na zapadu in stopal sem kar previdno. Če mi je poknila veja pod nogami ali sem zadel v škrbino med debelo nastlanim igličjem, sem se zdrznil in postal.

Včasih sem se napotil in stopal ob robu gajev. To me je posebno mikalo. Na eno stran odprta plan, bela luč in visoko nebo nad morjem. Na drugo stran mrak, skoro tema, zamolkla tišina, popolnoma zaklenjeno življenje v hosti, no, samo zase. Primerjal sem eno z drugim in prav veselila me je ta dvojnost. Sploh me je zdaj dvojnost življenja mikala in dražila in, kakor da se mi je nekaj odprlo, povsod sem jo odkrival.

Kakor ponorjen mi je pridrvel naproti zajec — kaj se mu je bilo zgodilo? sem pomislil. Ali ga je hotela lisica zaskočiti ali volk? Da, dvojnost. Ugledal me je in obstal. Nisem se zganil. Le mislil sem v istem sopenju ž njim, kaj bo napravil.

Postavil se je na zadnje noge in zamigljaj z uhlji. Ali se je tako veselil, da je ušel nevarnosti? Ali se je razmahnil, ker je prišel v nov revir? Oba sva premozgavala najbrž eno misel in se začudeno gledala. No, dva svetova in eden.

Pa sem se naveličal in legel. Priskakljaj je mimo mene, kakor da me hoče povohati, in odskakljaj v velikih zajemih dalje.

Ko sem mu pogledal v oči, ko jo je ubiral mimo, se mi je zdelo, da sem razbral in mi je razodel:

»Blagor ti, ki nisi od te baže!«

Da, uničujejo se med sabo, kdo dalj skoči.

Čisto drugačne krvi je fazan, seveda, letavina je drugačna. Samotarski je pa tako in pravzaprav strahopeten, najraje se skriva. Včasih si mislim, da sploh drugega ne dela, živi zato, da se skriva.

Večkrat ga zalotim, ko grem med ajdami in trtami pod hosto, a komaj sem ga uzrl, že ga nikjer več ni, potuhne se.

Junak, ki si, mu rečem, mar bi se pokazal, da vidimo. Ali imaš dolg rep, ali imaš zlato krono na glavi? Smuka se med grmovjem, samo vejo vidiš, ki se je preganila, njega pa ne, ki se je pretaknil pri tleh. A skriva se tudi pred divjačino, bodi pred kanjo bodi pred lisjakom, morda mu res ni lahko živeti. Razumem ga, nič posebnega orožja nima na sebi in zato je negotov. Niti ni poseben letalec niti imeniten skakalec. Zato se le skriva in zoblje. Enkrat samkrat sem ga videl, kako se je zamaknil pred grmom, ki je bil obložen z rdečimi jagodami. Prav okusne so morale biti, zakaj na vse je pozabil in obiral od vrha do

tal, kakor se loti otrok velikega grozda. Pa se je nenadoma splašil in nikjer več ga ni bilo. Potuhnil se je v travi ali zemlji, šel sem za njim, ali nisem ga razbral. Pisano obleko nosi. A življenje mu je strah, bojazen, nezaupanje.

Toda velika skrivnostnica ima več obrazov, toliko, da jih ne pregledam. In vsi se zlivajo v enega.

Ko sem korakal tisti prvi dan tako strumno s postaje in puščal naselja na desno, na levo za sabo, se mi je pogled pasel na široko po kamniti planjavi. Pomlad je bila bolj v zraku, v soncu kot na zemlji. Le povsod, kamor je oko seglo, belo cvetoči grmi in nizka drevesca, vse iz ene rodovine. Rašeljika! sem se spomnil iz polpozabljenega destinstva in kar toplo mi je zalilo okoli srca. Zdaj bo velika noč! sem se spominjal in spominjal sem se pirhov in pomaranč. In kako smo jih sekali s krajcarji. Kdor je zasadil krajcar skozi olupek, da se je skrtil, njegova je bila pomaranča.

Te bele čipke spete vsenaokoli po Krasu pred pomladjo so me tedaj pozdravljale, in ko mi je prišlo takole toplo, sem vedel: doma si, fant!

Pa tudi sedaj sredi poletja, ko se je razpelo nebo do kraja, ti stopi vse to naproti, obstaneš in se začудиš.

»Ne, Simka! Ni še čas. Potrpi!«

In vendar čas prihaja. Kakor v mrežo me spleta vsak dan bolj in vsak dan čutim razločno misli nekoga, ki stopa ob moji strani.

Lisičje grozdje je vse ponižnejši grm kakor rašeljika, neopazno cvete, zeleno, potem pa kakor da se je premislilo, ti jagode v hudi pripeki porde, in ko stojiš pred njimi, te gledajo, da vprašaš nehote:

»Kaj bi le?«

Odkriješ se jim, a one rde živo dalje, dokler v jesenski megli ne počrne in te povabijo.

Sladko diši, ko se spuščaš po kamniti stezi v dolino. Ozreš se, iščeš. Potem pa opaziš, kako je ovil srebot hrastič, noče ga spustiti, kakor žena, ki se onemogla oklepa moža.

»Da, Simka, da!«

Srebot se vije kvišku, spušča viseče cvetove, da diše predirno in te ustavijo.

»Ali nas ne vidiš?« te vprašujejo.

»Res,« odgovarjam zamišljen, »vidim, vidim!« Gledam za njo, ki je šla ta hip mimo.

Polno je obličij in za vsemi se skriva, govori pa le enozvočno, z enim glasom. In če si količkaj pazljiv, ga velikokrat čuješ.

Pa jo Simka spet ureže, pravi:

»Poletje bo šlo h kraju. Na državnem posestvu iščejo ljudi, da bi pobrali breskve. Se spominjaš? Kazala sem ti s hriba tiste velike, enakomerne plahte ob reki v dolini. Prav tam na ovinku je obstala široka voda kakor oko, ki se v njem ogleduje nebo, bleščalo se je. Tam so posestva.«

Oči so ji velike, črne, še bolj široke kakor navadno, kakor da vidijo še nekaj drugega. Rahlo me preleti srh, ko pomislim. Ali si me je res poželela?

Potem se spuščamo vsako jutro pred zorom po stopničastem, strmem klancu mimo borovcev, kjer smo spomladi pogozdovali, zremo na veliko zeleno oko na reki, ki se blešči v prvem soncu. Ko smo notri v brezkončnih nasadih, kjer se steze vsepovsod križajo, se nam zdi, da smo pali v spužvasto tkanino. A porazdelimo se kakor otroci pri telovadbi in delo steče brez besed.

Toda ko tržemo več ur, smo proti poldnevu kakor omamljeni. Ni samo duh po moškату, ki nam je šel v glavo, ni samo smola, ki nam je roke prekrila, tudi kosmati sad te utruja zaradi svoje polnosti. Zmagani počenemo v vrsti pod nizkimi, široko razrastlimi drevesci, zapremo oči in si oddihujemo. Cvetka ponudi steklenico, nasmelne se in de:

»Jaz bom nazadnje, bolj se mi bo prileglo!«

Nato zakroži pijača, in kakor da nas je šele zdaj prav prijelo, omagani poležemo na zateptani glini.

Pa delo se spet vrti. Koši breskev se sesipajo v zaboje, zaboji se kopičijo drug vrh drugega na kamionu, kamioni se povlečejo na ceste in ceste gredo na vse strani sveta.

Zvečer pa lazimo z mrakom navkreber. Luč na velikem zelenem očesu na reki, ko jo gledamo z vrha, ugaša. Rumena svetloba prehaja v rdečo, rdeča v vijoličasto, vijoličasta potemni, počrni in umira. Lazimo kakor polži in se spominjamo, kako smo kakor divje koze v planinah skakali zjutraj čez tri stopnice.

Da, človek leze in skače.

In spet je zahupal avto pred tisto nesrečno petnadstropnico v Starem mestu. Hupa, hupa, dokler me ne spravi k oknu. Spodaj stoji star moški z Girardijevim slamnikom na glavi in vpije v peto nadstropje skozi nastavljene dlani:

»Ali je Pečenkova še živa? Ali je že umrla? Ali se ni še odločila? Recite ji, naj se odloči! Nimate dvigala, ne morem gor, noge me bole, dvanajst kilometrov so že napravile danes, ne morejo več!«

Potem mu nekdo prav tako kriče odgovarja z okna v petem nadstropju. Ne vidim ga, za oglom vrešči, a slišim ga:

»Ni še umrla, odločila se pa tudi ni!«

»Dobro, bene! Kadar se bo odločila, naj sporoči! Ali — ali. Živeti ali umreti, drugega ni. Izbrati mora!«

»Bomo sporočili, kadar se bo Pečenkovka odločila za to ali ono stran. Bomo naznanili, kadar se bo odločila.«

»Ali — ali. Takrat bom prišel.«

Poznam ga, zdravnik je, ki ne more v peto nadstropje, ker se je že natekal, ker ima preveč dela in ga noge bole.

A Pečenkovka se je bila odločila prejšnji teden spet za življenje, ker je lahko spet hodila po hiši, celo po stopnicah gor in dol. Sedaj je pa obležala in se je odločila za smrt.

Takole govori:

»Zbogom! Jaz sem na tem svetu opravila. Pozdravljam vse skupaj! Če sem komu prizadela krivico, naj mi odpusti in spregleda!«

In tako niha že leta med obema skrajnostima. Le redko se nasmehe, ker nikoli ne ve — med življenjem in smrtjo — kaj ji prinese jutrišnji dan.

Hupanje prihaja s tistega hriba nad ladjedelnico, in ko se za hip zamislim, poskočim in utrujenosti ni nikjer več.

»Teci, teci!« mi pravi, ozrem se, ne vidim nikogar, a toliko bolj slišim glas:

»Teci!«

In že tečem. Ali me je spet poklicalo mehko toplo neдрje? Večkrat me zdaj vabi.

Potem pa razhodni breskovi nasadi ob reki v dolini porde. Nepričakovano je to prišlo, ko zaplamene v karminu in cinobru in nam zabičajo iz daljave:

»Pazite, o ljudje!«

Čez noč povleče severna burja in karmina in cinobra nikjer več. Samo nekaj rjavih črt je ostalo v daljavi, to je vse.

Tudi reka je ugasnila. Medlo leži pod sivim nebom, nikamor se ji ne ljubi. Nebo se ne ubriše več. V tanki, ravni progji stoje razpeti oblaki nad gozdovi na severu in lahka jesenska burja vleče. Vleče noč in dan, včasih kakor da pozabi, pa se spet vzdigne.

Stojimo na golem slemenu v dolgi vrsti in se enakomerno sklanjamo. Burja nam vleče čez upognjene hrbte in kar zadovoljni smo, da je nimamo v obraz.

»Zdaj pa jesensko pogozdovanje!« pravi nenadoma Srečko in Cvetka, ki se je tudi za hip vzravnila, se zasmee nevedno kakor otrok. Lahna rdečica ji zaliva lica. Deklica ve, da bi njen ljubi rad spregovoril in si malo olajšal dušo z besedo, ki ga tišči kakor kamen. In

zato se je vzdignila in zardela. A Srečko res ne more v molku naprej in pravi:

»Zunanji ljudje prihajajo v Lipico od vseh strani, da se nagledajo tega čuda — zelenega otoka sredi Krasa. Kako je to mogoče? Na tisoče in tisoče kilometrov na jug to ne gre, tu pa je mogoče.«

»To je zaradi tega,« vzdigne Srečko glas in Cvetka zre zamaknjeno vanj, »ker je človeško prizadevanje na tem mestu poplačano. A drugod prizadevnosti ni.«

Srečko se ozre samozavestno naokoli.

»Zasipati je treba na Krasu z odvečnim kamenjem najprej globače, da se svet izravna, potem zasajati, da ne odnaša burja prsti, in ko rašča prime, je treba na gosto zasejati, da se prst obdrži.«

Srečko je zdaj zadovoljen, olajšal se je. Zopet se sklanja in hiti s pokladanjem korenin, ki jih Cvetka zasipa s prstjo, in nato dolgo treplja, kakor da se živa prst pomiri.

Toda moški na kraju je razgrnil robček in se glasno useknil. Vrsta delavcev je z rokami obstala. Cvetka je položila desno dlan na srce, kakor da se je uplašila. Moški na kraju pa se je odgrknul.

»Manj besed in več sadik!«

Toda rekel je le s pogledom.

Sima mi prihaja zdaj zvečer — in noči se zgodaj — naproti. Navadno gre na kucelj nad cesto in se zavije okoli vratu, da je burja ne prepaha. Potem me ugleda v vrsti in vzdigne roko. Ali me hoče še in še preizkušati?

Ko sedeva za mizo, se mi zdi, da je v prostoru več luči kot navadno. Luč je bela in skoro slepi. Da, Sima hoče, da bi bilo dosti svetlobe okoli človeka.

Nekega večera pravi:

»Zmeraj sem bila tako sama, naveličala sem se tega.«

Pogledam jo in ne vem, kako bi. Kakor pred meseci skrivam pogled. Vendar se izmota počasi iz mene:

»Tudi jaz sem bil zvečine zmeraj sam.«

Sedim v kotu, in ko pogleda vame, vidim, da so njene oči široko odprte in da se črne bleščijo s posebno toploto. Mislim:

»Mar je bilo to zadaj? Za besedami, zaradi samote in zapuščenosti?«

Pa mi pride in rečem nekoliko laže in bolj gladko:

»Tudi jaz sem prehodil dosti samotne poti.«

Tedaj pa pride bliže, ne, Sima je včasih prav odločna in natanko vidim, kaj hoče. Stolico vzame, jo postavi meni nasproti, sede in se zazre vame.

»In nikogar ni bilo, da bi me vprašal zaradi samote,« pravi.

Roki mi položi na ramena in meni:

»Ko bi le ti mogel pozabiti na tisto Sodomo in Gomoro v Starem mestu,« pravi in zamahne proti jugu, proti morju in ladjedelnicam.

»Če bi ti tisto šlo iz spomina, bi bilo precej na pol laže.« Potem pristavi:

»Za oba.«

»Da,« ji odgovarjam, »pozabiti bi bilo treba in — sploh — dosti sem že pozabil, sčasoma bom pa še več.«

Nato primakne stolico do mojih kolen in reče tisto odrešilno besedo, ki je tako velika kakor svet.

POSLEDNJA ŽELJA

Alojz Gradnik

Da pest bom pepela,
bom moral goreti, goreti,
umreti ko v panju čebela.

Da rosna mi ruša bo groba,
sem moral jokati,
jokati za tabo, o mati,
izpiti vse, kar je pelina grenkoba.

Ko padem kot kamen v vodnjaka globine,
naj ne onečistim je: da bo brez kála,
naj vse povračilo bo tvoje in hvala,
o ti moj povišani duh domovine!